

Ես քսան տարիէն աւելի ե կ'աշխատիմ բեւեռագիտութեան. արդ՝ եթէ զիս մտիկ ընել կ'ուզէք, բարորակ թողուցէք տաւանեան լեզուները որոնց համար պարտաւորեց ժամանակաւոր պիտի ըլլաք, եւ պատերէնը՝ որ գոյութիւն չունի երբեք, այլ հետեւեցէք մի միայն Աստուածաբանութեան (Assyriologie), որուն միջոցաւ կրնաք հասնիլ ձեր նպատակին՝ որ քաղաքի է նաեւ շատ մը գիտնոց: Գուք որ Հայ էք, գիտութիւնը ձեզմէ կը սպասէ տոսպական բեւեռագրութեանց լուսաբանութիւնը. որովհետեւ ցաւալի է ըսել՝ ի՞նչ մէջ, անծանօթ ձեր լեզուական նորութեանց եւ բառական հանձնաբուն, որչափ որ աշխատած ենք՝ չենք կրցած հասնիլ մեր փափաքած նպատակին, միայն կըրցած ենք մտաւոր հետեւութիւններ հանել՝ որչափ որ կ'առաջնորդեն մեզ տոսպական արձանագրութեանց մէջ տեմանած գաղափարանշանները, որոնք արդէն ծանօթ են Ասորեստանեայց գրութիւններէն. իսկ ընթերցող, անկարելի՛ եղած է ցարդ: Եթէ գուք լրջութեամբ հետեւիք բեւեռագիտութեան տոսպական ճիւղին, ապա հով եմ թէ յաջողիք եւ մեծ նաւայութիւն մատուցանէք գիտութեան . . . » — « Այս մասին Սէյա ալ ինծի նոյն խորհուրդը տուած է, և քիչ մը զբոսելու համար աւելցուցի, « սակայն Սէյա, Ուղղեալ, Մէնան եւ ուրիշներ՝ որոնք մեծ հեղինակութիւններ եղած են եւ են, Ձեր կարծեց հակառակ, կը հաստատեն Աքադ լեզուի մը գոյութիւնը. նոյն իսկ՝ Ֆրանստա լընորման, ինչպէս գիտէք քաղցրերէնի քերականութիւնն ալ շինած է: » — « Ընծեք գիտէ՛ք ինչ բանի կը նմանին. Երբ ժամանակաւ մէկն ելաւ ու Երկիրս կը շարժի, ըսաւ, ամբողջ ժողովուրդը ինքձ մարդուն վրայ յարձակեցաւ, բայց, երբ անցաւ այն սերունդը, նորերը կամաց կամաց սկսան ճանչնալ մարդուն քարոզած ճշմարտութիւնը: Արդ, ինչպէս ըսի, հետաքննէք ձեզմէ այս անօգուտ գաղափարները, ու միմիայն հետեւեցէք Ասորաբանութեան: Թեոյ՝ տոսպական արձանագրութեանց մէջ գտնուած ծանօթ եւ անծանօթ բառերուն ընդհանուր մէկ ցանկը կը չինէք ու կը բաղդատէք ձեր լեզուին բառաւորներէն հետ, սկսեալ Դ՞ք կամ Ե՞ք գարու Հայ մատենագիրներէն, ի բաց առեալ անշուշտ այն բառերը՝ որոնք ուղղակի արիական ազդեցութեամբ մտած են լեզուին մէջ, որովհետեւ հայկական լեզուն մեծապէս փոխուած է Աքեմենեանց ժամանակ՝ Կիրոսի եւ Դարեհի արշաւանքներով. այսու հանդերձ՝ գարձեալ

կրնաք գտնել ձեր լեզուին մէջ մնացած հնագոյն հայերէնի մը թանկագին նշխարները, ինչպէս մենք՝ Գաղղացիքս՝ մեր լեզուին մէջ կը գտնենք հին գաղղիերէնին մնացորդները: Ասկէ զատ՝ տոսպական արձանագրութեանց այն բառերը որոնք չեն գտնուիր բնիկ հայերէնին մէջ, պէտք է փնտռէք Հայաստանի դրացի գանազան լեզուաց մէջ. եւ կ'ապահովեմ զձեզ որ այն ատեն կը յաջողիք: Ես ալ ձեռքես եկած դիւրութիւնները պատրաստ եմ մատուցանել ձեզի. ինք զինքն ձեր տրամադրութեան տակ կը գնեմ. միշտ կրնաք գալ ինծի եւ խորհուրդ հարցընել. . . » — « Չափազանց շնորհակալ եմ, Գուրն՝ Ուսուցչապետ, եւ միանգամայն երախտապարտ՝ ձեր արդէն իսկ տուած բարի խորհուրդներուն համար . . . Collège de Franceի մէջ Դեկտեմբերին պիտի սկսին դասերը, հոն պիտի արձանագրուի Ասորաբանութեան հետեւելու համար: » — « Հոս, Սորբոնի մէջ ալ, պիտի հաստատուի նոյն ճիւղը քանի մ'օրէն, եթէ հաստատուի՝ հոս կու գաք կը հետեւիք, իսկ եթէ Հաստատուի՝ ես ձեզի շաբաթը մէկ անգամ քառորդ ժամ մը կը զոհեմ յանուն գիտութեան, եւ կը սորվեցնեմ: Ես կը սիրեմ այն երիտասարդները որոնք իրենց անձը գիտութեան կը նուիրեն. ուստի՝ առանց քաշուելու կրնաք գալ ինծի երբ որ փափաքիք: Դարձեալ կ'ըսեմ, ինք զինքն ձեր արամաբարութեան տակ կը գնեմ. երբ դժուարութեան մը հանդիպիք, միշտ պատրաստ եմ ուղեցոյց ըլլալու ձեզի: »

Արդ, իմ անկեղծ շնորհակալութիւններս հրապարակաւ եւս յայտնելով Ուսուցչապետ Հայէզիկի, ես ալ կը փութամ յայտարարել թէ միշտ պատրաստ եմ ազգային բանասիրաց իմ ընտրած ճիւղին վերաբերեալ ամէն յանձնարարութիւններն եւ ինքրուածքները կատարել ամենայն սիրով:

Գ. Յ. ՊԱՍՏՄԱՆԻԱՆ

Ա Ջ Գ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՍՈՐԻՍԻՆԻ ՈՒ ՃՈՐԺԸՈՒ ԿԱՅ ԳԱՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յայտնի է որ ազգայինք, ինչպէս ամէն տեղ, անսակ ալ Դրանսիականիւր ամէն տեղերը մտած բանած երան — Կրնաք ըսել, որ չկայ թէ մեծ ու թէ պզտիկ քաղաք, գիւղաքաղաք, աւան, գեղ, ուր որ ազգայինացմէ մէկ երկու գեր-

դատաւան տեղաւորուած ըլլայ ու հոն առուտուր չընէ: Կ'ինթադրուի միշտ թէ ուր որ ըլլայ հայ մը՝ առաջին մարդն ինքն է:

Ընթերցողք թերեւս գիտեն թէ Դրանսիոյ անհոյ առաջին կարգի քաղաքներուն — ինչպէս, Պարիզով, Գլուփ (Գլազգէնպուրկ), Սիպին, Մորոշ-Վաշարհէլլ, Գեզտի-Վաշարհէլլ, Այոնա, Դուրա, Սըգէլլ-Ուստարհէլլ, Չիք-Սերէտայ, Պիտրից, Յէթ — առաջին մէկուն մէջ՝ տասնէն մինչեւ վաթսուէն հայ գերդաստան կայ: — Իսկ բուն կենդրոնական տեղերն, ուր որ ազգայինք խմբովին ամբողջութեամբ կեցած են, են Կերլայ, Պաշպալով, Սիբիլից ու Ջուրնով:

Առաջին երկու գաղթականութեանց վրայ ընդարձակ տեղեկութիւններ ունիք. որովհետեւ ասոնց վրայ թէ լրագրիւս ու թէ ուրիշ մատեններու միջոցաւ բաւական բան կարգացած ու լսած ենք: Բայց ոչ այնպէս երկու վերջինքն՝ այսինքն Սիբիլից ու Ջուրնով — գաղթականութեանց վրայ: — Աս երկու քաղաքները Դրանսիոյ անհոյ ամենէն հիւսիսային արեւելեան ծայրը՝ լեռնային ու դժուարամուտ տեղեր շինուած ըլլալուն՝ հաղորդակցութիւնն իրենց հետ դժուար է, որով քիչ տեղեկութիւն ունիք անոնց վրայ:

Այս տարի պարագութեան ժամանակ, հունգարական ազգաբնական ընկերութեան կողմանէ յանձնարարութիւն ըլլալով որ Հայոց ցեղաբանութիւնն ուսումնասիրենք, 1896 տարւոյն արուեստահանդիսին համար, ուզեցի իմ պատեական բարեկամիս, խմբագիր Խաչիկ Սոնկոգեանին հետ, այս երկու գաղթականութեանց այցելութիւն ընել, որպէս զի ի մերձուստ տեղեկութիւններ ժողովները այստեղի ազգայնոց վրայ:

Բնական էր որ ընելու ճամբորդութիւններս դժուարութիւններով ընկերացած էր, որովհետեւ երկու տեղն ալ երկաթուղիէն գտնէ շատ հեռու էին: Ինչպէս, ինչեւր Ժամանակիս մէջ՝ իբր 180 քիլոմէտր ճամբայ ընել կառօք՝ քիչ բան է: Բայց եւ այնպէս՝ յանձն առնելու էր ամեն դժուարութիւն, մէյ մ'որ բարոյական պարտաւորութիւն մը կար առ այս, մէյ մ'ալ որ մինչեւ հիմակ այս կրկին գաղթականութիւններով ոչ զք զբաղած էր. անոնց վրայ ոչ որ բան մը գրած էր. աւստի եւ անոնց վրայ ունեցած տեղեկութիւնն շատ նուազ ու պակասաւոր, մանաւանդ թէ ոչինչ է:

Թէ՛ մէկ ու թէ՛ մէկալ քաղաքը՝ Դրանսիոյ անհոյ կարգութեան լեռանց մէկ կողմնակի

թեւին ձորագաւառներուն մէջ կ'իյնայ: Ուստի եւ Դրանսիոյ անհոյ գրեթէ ամենէն բարձր ու լեռնային կողմն ըլլալով՝ ամենեւին զարմանք չէ, եթէ բաց անկէ, որ ձմեռը գրեթէ եօթը — ութը ամիս կը տեւէ՝ այս տեղուանք չի գլուխուրդէ բաց ի ցորենեղէնէ՝ ոչ եգիպտացորեն, եւ ոչ ուրիշ ագիւլ պտուղ: Քանի մը ստորին տեսակ պտուղներ կը հասնին միայն, անոնք ալ շատ ուշ: Օրինակի աղագաւ. Օգոստ. 20ին հազիւ հասնելու վրայ էին փշախաղող, հաղարջ, արքայամոր, բալ, մորենի. եւ ասոնք ալ պզտիկ ու ողորմելի բաներ էին. մինչդեռ նոյն միջոցին Եղիսաբեթուպոլսոյ մէջ գրեթէ հասունացած էր ընտիր խաղողն եւ իրեն համընթաց ամեն տեսակ պտուղներն. իսկ Կերլայ առատութեամբ կը գտնուի սեխ՝ շատ լաւ ու ընտիր անասկ, ձմերուկ եւ այլն: — Հոստեղաց ձմերուան ցուրտը՝ սաստիկ ու երկայն, իսկ ամառնային տաքութիւնը՝ կարճ է:

Զարմանալի բան է ուրեմն, որ ազգայինք այս ցրտաշունչ տեղերը հաստատուեցան: Ասկայն ասիկայ ունի իր յատուկ պատճառները: Դեռ՝ այս կողման անտառներով ծածկուած բարձրաբերձ տեղերը՝ շատ կը նմանին բարձրագաւառ Հայաստանի. եւ մարդ բնականապէս հոն աւելի կը փնտռէ իրեն ընտելութեան տեղ, զոր արդէն կը ծանօնայ, եւ զոր իրեն գաղափարին համեմատ կը գտնէ: Երկրորդ՝ ձեռնարկութեան ու վաճառականութեան ոգին հոս կեցողացած է զազգային, որովհետեւ աղէկ հասկըցած են Հայք՝ թէ սահմանակից երկիրներուն հետ լաւ առեւտրական հաղորդութեան մէջ կրնան մտնել: — Եւ իբրք՝ Սիբիլից, ինչպէս նաեւ Ջուրնովի բոլոր շրջակաները սօսիի շատ ընդարձակ անտառներ ըլլալով՝ հոստեղէ հայ վաճառականք փայտեղէնի մեծ առուտուր կ'ընեն, չէ թէ միայն տերութեան ներքին երկիրներուն ու Դրանսիոյ անհոյ կից Մոլդաւիայի, այլ նաեւ ուրիշ տերութեանց, եւ ի մասնաւորի Անգլիայի, Գաղղիայի ու Տաճկաստանի հետ:

Գիտնալու ենք որ Սիբիլից ու Ջուրնովի գաղթականութիւնը, գլխաւորաբար այնու կը տարբերին մէկալ երկու — Կերլայի ու Եղիսաբեթուպոլսոյ — գաղթականութիւններէն, որ առաջին երկուքը շրջակայ Հունգարաց մէջ ընկողման, անոնցմէ շրջապատուած, եւ կամ Հունգարացոց եւ ստոր ազգաց մէջ մտած սեղմուած են, մինչդեռ երկու ետքի գաղթականութիւններս — Կերլային ու Եղիսաբեթուպոլսոյն — իրենց սեպհական դրամովն ի-

ընեց յատուկ երկիր գնած ու հոն իրենց համար յատկացեալ ու բոլորովն զատ ազգային գաղթականութիւն մը կանգնած գրած են: Ասէ պատճառն որ թէ՛ Սիրիկը ու թէ՛ Ճուրճով հայ տարրը թէպէտ խմբովն կեցած է, բայց ինքնակաջ ու զատ ազգայնութիւն երբեք չէ կացուցած: Կամ գոնէ այսօր յատուկ գաղտնաբերութիւն, յատուկ իշխանութիւն մը չունին, ինչպէս որ ունէին Կերոյա ու Եղիսարեթնապոլիս, մանաւանդ սակէ կէս դար մը յառաջ:

* * *

Վայով նախ Սիրիկը, տարկայ 2իքի — շատ ընդարձակ ձորագաւառն, ուր տասնուչորս քաղաք, գիւղաքաղաք ու աւան քովէ քով կեցած են — գրեթէ արեւմտեան ծայրը կ'իյնայ. համանուն գետին քով (Szèpviz, «գետիցկաջուր», կը նշանակէ հունգարերէն): — Հին ասոնները շատ բազմաթիւ ու զորուոր էր այս հայ գաղթականութիւնը. բայց հիմայ հազիւ 150 ազգային ունի իր մէջը: Նախընթաց դարուն մէջ՝ ասօր հնգապատկէն ալ աւելի էր շարժւում: Աս բանն վկայ են մարմն մաստանները: Դեռ այս դարուն սկիզբն ալ, 300 հոգիէն աւելի էին ազգայինը Սիրիկը: Աղբաւանդը ինձիճեան վարդապետը — կարծեմ հնախօսին եղբայրն — որ տասնուեօթը տարի հոս ժողովրդապետի տեղապահութիւն ըրած է, ի մէջ այլը հետեւեալը կ'ըսէ Սիրիկի վրայ. «Ես Հ. Աղբաւանդը վարդապետ ինձիճեան քաղաքով 8ուն-որհնէք 1804ին յունվարի 6, գրի վրայ նշանակեցի, թէ քանի կազմայ՝ եւ քանի հոգի ըլլան մեր Սիրիկի հայերը: 8ուն կամ կազմայ եղաւ 54, հոգի 312, Հինգ տարի ետքը նորէն ազգահամար ըրին ազգայինը: Այս միջոցին իրենց թիւը քանի մը հոգով աւելցած կը գտնենք: Ահաասիկ տարեգրին խօսքերը. «1809 Յունվարի 6. 8ուն օրհնէքն գրելով վեր, զկազմաները եւ զհոգստունը՝ գալաւ 61 տուն կամ կազմայ եւ 332 հոգի»:

Սիրիկի ազգայինը ունին բաւական կարգաւորաւ եկեղեցի մը, որ թէպէտ մեծ չէ, բայց բաւական՝ ազգայիններն իր մէջն ամփոփելու. — 18 մէրը երկայն եւ 8 1/2 մէրը լայն է: — Ս. Երրորդութեան նուիրուած աւագ խորանէն զատ, ունի կողմնական խորան մը Ս. Աստուածածնայ, եւ ուրիշ մը Ս. Թովմասիայ Աստուածահայր:

Սիրիկի չափը բաւական ունեւոր են, բայց մտաւորական յառաջդիմութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը դեռ շատ նախնական վիճակի մէջ են:

Ազգային յիշատակարաններու, հին ձեռագրիներու եւ ուրիշ ազգային բաներու ամենեւին հետքը չի տեսնուիր: Նոյն իսկ հայտատու շիրիմներ հիմայ չկան: Ասոնց անբեւութանայուն պատճառն է, մէյ մ'ան որ ձեռագիրները՝ հասկըցողներն անշուշտ հետերին առած տարած են. մէյ մ'ալ 1849ին յեղափոխութիւններն, որ ամէն բան տակն ու վրայ ըրած ու նոյն իսկ շիրիմները քակած եւ յիշատակի քարերը տեղերէն վերցուցած տարած եւ ուրիշ բանի գործածած են:

Եկեղեցւոյն աւանդաւան մէջ կը պահուին մայր մատեններ, ինչպէս նաեւ քանի մը կտոր հին ու ընտիր արեւելեան նիւթէ շինուած եկեղեցական հանդերձները: Կայ գրքերուն մէջ, որ նախընթաց դարուն առաջին կէսէն կը սկսին՝ մտադրութեան արժանի երկու յարգող յիշատակարաններն անցուած են, որ Սիրիկի չափը պատմութեանը վրայ փոքր լուսաւորութիւն մը կու տան:

«Յամի 1797 փետրվարի 1. ես Հ. Ալէքսանդր վարդապետ ինձիճեան կրօնաւոր ի կարգէ որոյն Անտանի Աբայի եւ Միսիմարայ Աբայի վանքին վէնէտիկու եկայ ի Պաշտօնով վանքէն ի հոս Սիրիկի ժողովրդապետ ըլլալու հայոց Սիրիկիցցոց հրամանաւ գեր. Եպիսկոպոսին գաւառին Իգնատիոսի Օթեմանի»:

«1814ին 13° Febr. ես Հ. Ներսէս Այտընեան հասնելով Սիրիկի գոտայ զո. հ. վերգաւ. Հ. Աղբաւանդը ինձիճեան թաղով ժամին քերթիթի՛ն՝ պախճին մէջ փառէ խաչին տակը: Որեք 17 տարի ինչպէս Administrator կառավարիլէ Աստուծոյ ահովն զսիրիկի ժողովուրդը քարոզութիւններով, խոստովանութիւններով եւ այլ ամէն երկայով: Ապրիլ է 55 տարի. ընծայիլ է ստամպոյ, սորվիլ եւ օրհնելիլ է վէնէտիկու վանքը. անկից խրկելով ղեկըր Պաշտպալովը օ. հոգի Ստեփան Աբաւհայրը Մեկքեան 1790ին, Սեպտ. 20ին, Մնաց ի պաշտպալովը վեց տարի եւ գ. ամիս, սորվեցուց ի հոն զՀայտա աղաքը շատ մեծ անընով, եւ գովասանքով ժողովրդեանը եւ անկիցի վանքին տարւոյ շինվեցաւ ալ մեծ փայլը իրեն աշխատանքովը եւ տարտ քալեցընելով: Օխտնում»

1 Հունգարերէն բառ է, կը նշանակէ քանոսօր:

1 Kerités, հունգարերէն բառը ցանկ. ցանկագործ. Կէլ կը նշանակէ:

տարին Տրաման ընդունելով գերապայծառ իգանատիտ եպիսկոպոսինմէ Պօղոսեանին, եկա Սիրվիզը 1797ին 2° Febr. եւ Տոլմեցուց զկեանքը: Աստուած զՏոգին լուսաւորէ. Ամեն խոստովանողեցին զինքը յախ շէքերէն ընդ ուղղափառը: Սրբութիւն տուիւն, վերջին օծում S. Miklusին բլէպանուշը: Էկիլին թաղելու պատուով, գերապարգեւի էշերէնշը Իրեն Caplanով ճարճովէն Պ, տէր Հայրը Յեր Ստեփանը Սագոցեան (որն որ առաջ Տայնաէ կատարիւն զհարգ թաղմանը: Խոյ շէքերէնշը լաթինալի) Օլաս տէր տէրը. s. Miklusի տէր տէրը եւ բոլոր աղաչաները. եւ այլն:

Թեպէտ, Ինչպէս ըսիք, Սիրվիզի մէջ Հին գրութիւններ չկան, ոչ քաղբին եւ ոչ ժողովրդեան վրայ, այսու ամենայնեւ Եղիսաբեթու պալատը մկրտութեան մայր ծառանին Բ. Հաստորին ամենէն վերջի — 391 — էլը շատ հետաքրքրական ա մինչեւ հիմայ բոլորովին անժամօթ ու նոր բան մը կը կարգանք Սիրվիզի Հայոց գաղթականութեանը նկատմամբ:

Ըստ այսմ, 1768ին Մուլախայի մէջ խոռովութիւններ ըլլալով՝ Տաճկաց եւ Ռուսաց մէջ եղած պատերազմին պատճառաւ՝ բնակչւնքէն շատերը սահմանակից Գրանսիլուանիան անցան: Ասոց մէջ կային նաեւ 400 Տոգուց չափ ազգայինք ալ, որոնք Սիրվիզ գալով, յայտնեցին իրենց փափաքը թէ կաթողիկեայ կ'ուզեն ըլլալ: Եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցական վարչութիւնն — որովհետեւ այն միջոցին Սիրվիզ Եղիսաբեթուպոլսոյ ժողովրդագրականութեան վերին իշխանութեանը տակն էր — այն ատենի Գրանսիլուանիոյ եպիսկոպոսին, Յովսէփ Պայրայեանին գրեցին, որն որ Յովհաննէս Լուսինեան Եղիսաբեթուպոլսոյ ժողովրդագրական Տրաման իրկեց որ անմիջապէս Սիրվիզ երթայ: Ասիկա իրեն առնելով զՏեր վարդապետ Լաստաճատուրեան, Սիրվիզ գնաց, ու ամէն մ'աւելի հոն կեցաւ: Սակայն ինչպէս կ'երեւայ, այս առթիւ միայն եօթը Տոգի կրցան կաթողիկեայ ըլլալ:

Ահաւասիկ բուն արձանագրութեան ընդօրինակութիւնը:

«Յամի Տեառն 1768 ի վրդովիլ խաղաղութեան յերկրն մոլտալիոյ վասն պատերազմին որ էր ի մէջ տաճկաց եւ մսգովից. եւ զի ոչ գոյր անդ տեղի Ապաւինի, բազումք ի բնակչաց անտի փախըստեայք անցին, ըստ սոցին օրինակի նաեւ Տայք իբր չորքճարիւր փախուցեալ եկին

մտին ի սահմանս գաւառիս մերոյ Գրանսիլուանիոյ եւ զտեղի կալան ի գիւղն Սիրվիզոյ: Ապա անտի առաքեցին առ մեզ Գրիս խնդրանաց. որով յայտ առնեցին զՏարիանս սրտից իւրեանց, եթէ կամին, եւ պարտաստ կան ի լսել իրատուց մերոց թէ ի Տոգեւորս, եւ թէ ի մարմնաւորս: Զայս ուրեմն ըստ պարաւանդութեան պաշտօնի մերոյ ընդ գրով արկեալ ծանուցաք գերապայծառ եպիսկոպոսին մերոյ Տեառն Յովսէփայ Պոյգոյեան, զոր խնդութեամբ եւ նորայ ընկալեալ իսկ եւ իսկ Տրամայեաց ինձ Տեր Յօհաննէսի գրեւունի լուսիկեան, քաղաքիս Եղիսաբեթայ բլէպանուշիս, եւ Աւաքերիցուս, զի առեալ ընդ իս ընկերակից գոմն քահանայից փութով առ նոսա գնացից, թերեւս շնորհի տեառն ի հերձառնորդութենէ առ լուսաճանաչ եւ քրիստոսաւանդ ուղղափառ հաւատն դարձցին. վասն որոյ Յամի Տեառն 1769 յուլիսի 5. առեալ ինձ ընկեր զտէր վարդապետ յարութիւնի տէր Ապաղորեան շուեցի ի սոյն քաղաքէս՝ եւ եկեալ հասի ի սիրիզն, ուր մնալով իբր զամիս մի եւ ըստ աղարկութեան մերոյ ոչ կարացաք զայլ ինչ շահիլ, եթէ ոչ զներքոյ գրեալ եօթն Տոգիս. զորոց արգիւնս ի տեառնէ պապանք:

«Եւ Տեր Յօհաննէս որդի գրեւունի լուսիկեանց, փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան վարդապետ, եւ Աւաքեթական միսիօնար, գանձնիգաւս գերազանցեալ գաբիդուլումին Պելիկրատու, նօգար Աւաքեթական սուրբ Աթոռոյն Հռօմայ, Աւագէրէց Հայոց գումբանիայի, նաեւ բլէպանուշ Եղիզաբէթ Հայոց քաղաքի, ի տարւոյն 1769, յուլիսի 16. ընկալայ ի ձեռս իմ գրաւանութիւն Ռազդափառ հաւատոյն խաչատուր Պիննաթեան 46. ամաց, եւ Պապատարոյ նորին որդու 18 ամաց, եւ էտիլի կամենցույ իբր 45 ամաց ի Մատառն սիրվիզու Մարիամայ առ ձինս կոչեցելոյն, որք նախ խոստովանեալ ապա հաղորդեցան ի ներկայութեան բազում ժողովրդեան:

«Եւ յուլիսի 31, ընկալայ ի ձեռս իմ գրաւանութիւն Ռազդափառ հաւատոյն Սարգիս Զատիկի Աւաքեան, եւ կնոյ նորա Մելիքի դստեր խաչատուրի Փօքշանցույ, եւ Միքայէլի Զատիկի Աւաքեան, ի սիրվիզու Հայոց Յեկեղեցին Ամենասուրբ երրորդութեան. որք նախ խոստովանեալ ապա հաղորդեցան ի ներկայութեան բազում ժողովրդեան:

«Օգոստոսի 1^ա ընկալայ ի ձեռս իմ գրաւանութիւն Ռազդափառ հաւատոյն, Եղիսաբեթի

